

Skjøtselsplan for Lávkejávri,
slåttemark

Porsanger kommune,
Finnmark fylke

R
A
P
P
O
R
T

Rådgivende Biologer AS 2030

Rådgivende Biologer AS

RAPPORTENS TITTEL:

Skjøtselsplan for Låvkajávri, slåttemark, Porsanger kommune, Finnmark fylke

FORFATTERE:

Linn Eilertsen og Torbjørg Bjelland

OPPDRAKSGIVER:

Fylkesmannen i Finnmark

OPPDRAGET GITT:

5. juli 2014

ARBEIDET UTFØRT:

Juli 2014 - mars 2015

RAPPORT DATO:

2. mars 2015

RAPPORT NR:

2030

ANTALL SIDER:

14

ISBN NR:

978-82-8308-148-0

EMNEORD:

- Slåttemark
- Skjøtselsplan

SUBJECT ITEMS:

- Rødlistearter
- Fremmede arter

RÅDGIVENDE BIOLOGER AS

Bredsgården, Bryggen, N-5003 Bergen

Foretaksnummer 843667082-mva

Internett: www.radgivende-biologer.no E-post: post@radgivende-biologer.no

Telefon: 55 31 02 78   Telefax: 55 31 62 75

Forside: Deler av lokaliteten var slått på befaringen i august 2014. Foto: Linn Eilertsen.

FORORD

På oppdrag fra Fylkesmannen i Finnmark har Rådgivende Biologer AS utarbeidet skjøtselsplan for en slåttemark i Lávkejávri i Porsanger kommune, Finnmark. Skjøtselsplanen bygger på befarings utført av Linn Eilertsen den 28. august 2014 og telefonkontakt med grunneier. Den generelle delen av skjøtselsplanen er hentet fra skjøtselsplanmalen for slåttemark i Nord-Norge (2012), og er ikke forfattet av Rådgivende Biologer AS.

Bergen, 2. mars 2015

INNHOOLD

Forord.....	4
Innhold	4
Generell del: Tekst fra Miljødirektoratet	5
Spesiell del	8
Kilder	12
Ortofoto/kart.....	13
Bilder	14

GENERELL DEL: TEKST FRA MILJØDIREKTORATET

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflateryddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

SLÅTTEMARKSUTFORMINGER I NORD NORGE

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavrenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladtistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik i Alta og Anarjohka i Karasjok, samt i Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm mfl. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarksfrøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarklokaliteter som nå beites.

Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddynesystemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

GENERELLE RÅD VED SKJØTSEL OG RESTAURERING AV VERDIFULLE SLÅTTEMARKER

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev.hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som for eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DN's hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

SPESIELL DEL

SØKBARE EGENSKAPER

Navn på lokaliteten Lávkajávri		Kommune Porsanger		Områdenr.
ID i Naturbase		Registrert i felt av: Torbjørn Alm mfl., Tromura Gunn Anne Sommersel mfl., Ecofact AS Linn Eilertsen, Rådgivende Biologer AS		Dato: 1993 21.07.2012 28.08.2014
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Alm mfl. (1994) og Sommersel mfl. (2012)				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01) – 100 %		% andel		Utforminger: Frisk fattigeng (D0104) – 100%
Tilleggsnaturtyper:				% andel
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)		
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)				
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Vegetasjonstyper:
< 20 m	X	God		Frisk fattigeng (G04)
20 – 50 m		Svak		Brenning
50-100 m		Ingen	X	Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd		
		Dårlig		Lauving

OMRÅDEBESKRIVELSE

INNLEDNING:

Lokaliteten ble først undersøkt av Alm mfl. (1994) i forbindelse med de nasjonale kulturlandskapsundersøkelsene på 1990-tallet. Ecofact AS reinventerte området og avgrenset lokaliteten den 21. juli 2012 i forbindelse med kartlegging av naturtyper i Porsanger kommune (Sommersel mfl. 2012). Linn Eilertsen, Rådgivende Biologer AS, befarte lokaliteten den 28. august 2014 og intervjuet grunneier til grunnlag for utarbeidelse av skjøtselsplan. Områdebeskrivelsen er her hentet fra Sommersel mfl. (2012) og supplert med noe mer utfyllende informasjon under avsnittet om bruk, tilstand og påvirkning.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger langs veien mellom Lakselv og Karasjok, på nordøstsida av Lávkajávri, knappe 4 km før grensa til Karasjok kommune. Enga er avgrenset av innkjørselen i nordvest og følger langs gjerdet ned mot veien og videre opp langs skogen og et lite bolighus på de to siste sidene. Berggrunnen er relativt fattig og løsmassene er tykk morene. Jordsmonnet virker veldrenert til tørt, med en viss tilgang på nitrogen gjødsling på grunn av gjengroing i ytterkantene.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER:

Naturtypen er slåttemark (D01) med utformingen frisk/fattigeng (D0104), med innslag av fjellplanter som er typisk for de mer nordlige variantene. Slåttemark er også vurdert som en sterkt truet naturtype (EN) i Norsk rødliste for naturtyper (Lindgaard & Henriksen 2011).

ARTSMANGFOLD:

Sommersel mfl. (2012) registrerte 28 arter i enga, hvorav 20 regnes som typiske for denne typen eng i regionen. De viktigste artene ifølge Sommersel mfl. (2012) er ryllik, engkvein, marikåpe-art, sølvbunke, sauesvingel, rødsvingel, skogstorkenebb, fjelltimotei, fjellflokk, flekkmure, engrapp, gullris, rødkløver, småengkall, engsyre, grasstjerneblom, løvetann og ballblom. Oppslag av einer og en god del geitrams indikerer at lokaliteten er under gjengroing.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

I følge grunneier var det hans oldefar som startet med gårdsdrift på Lávkejávri. Driften tok imidlertid slutt på 1980-tallet, og marka har, bortsett fra i 2014, ikke vært slått siden 1990-tallet. Tradisjonelt ble det slått med ljà og slåttematerialet ble hesja. Det var både sau og kyr på beite. Lokaliteten viser i dag tegn til gjengroing.

FREMMEDE ARTER:

Ingen fremmede arter er registrert.

KULTURMINNER:

Ingen kulturminner er registrert i eller tilknyttet slåttemarken.

SKJØTSEL OG HENSYN:

Skjøtsel må gjennomføres i tråd med skjøtelsesplan for at verdiene skal opprettholdes.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Lokaliteten er tilknyttet et lite småbruk med omkringliggende skog. Den fremstår ikke som del av et helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Lokaliteten er i liten grad del av et helhetlig landskap. Vegetasjonstypen er nokså triviell, men det er en urterik eng som fortsatt har kvaliteter som slåttemark. Mengden slåttmarksarter er rimelig stor for å være på et så lite område, og man kan si at enga fortsatt har nærmest intakt artsmangfold. Verdien settes derfor til en svak B-verdi, men det påpekes at tradisjonell bruk av enga bør innføres slik at gjengroingen stoppes for at verdien skal kunne opprettholdes over tid.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsesplan: 2.3.2015		UTFORMET AV: Linn Eilertsen		FIRMA: Rådgivende Biologer AS		
UTM 1119253 7822053		Gnr/bnr. 26/3	AREAL (nåværende): 2,5 daa	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde? Nei	
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Ulf Arne Larsen, 28.08.2014			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Telefon			
MÅL:						
Hovedmål						
<ul style="list-style-type: none"> Å få slåttemarken tilbake i aktiv hevd og opprettholde artssammensetningen som er karakteristisk for naturtypen slåttemark. 						
Delmål						
<ul style="list-style-type: none"> Lokaliteten skal holdes i hevd som slåttemark og gjengroingstilstanden skal være svak. Arealet med slåttemark skal være minst 2,5 daa. 						
Eventuelle spesifikke mål for delområder						
Tilstandsmål for enkelte arter:						
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:						
<ul style="list-style-type: none"> Forekomstene med gjengroingsarter som geitrams og einer skal reduseres. 						
AKTUELLE TILTAK:				Prioritering (år)	Ant daa og kostnad /daa	Kontroll : (Dato)
Generelle tiltak:				2015-2020	2,5 daa	
Gjennomføre årlig slått av hele lokaliteten uten bruk av tunge maskiner:						
<ul style="list-style-type: none"> Slått skal gjennomføres seint på sommeren (normalt etter 15. juli) slik at blomstrende planter får tid til å sette frø. Tohjulstraktor med slåttekniver kan brukes. Beitepusser anbefales ikke fordi den hakker slåttematerialet og gir en gjødslingseffekt. Høyet kan bakketørkes eller hesjes (2-3 dager), slik at frø fra viktige slåttemarksarter kan falle av og sikre spiring til neste sesong. 						
Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle:						
<ul style="list-style-type: none"> Oppslag av einer eller treslag som bjørk o.l. bør fjernes. Utføres gjerne på frossen barmark for å lette arbeidet og hindre skade på undervegetasjonen. 						
Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle:						
UTSTYRSBEHOV:						
Tohjuls slåmaskin.						
OPPFØLGING:						
Skjøtelsesplanen skal evalueres innen 5 år.						
Behov for registrering av spesifikke artsgrupper:						
Tilskudd søkt år:	2014	Søkt til:	Fylkesmannen i Finnmark			
Tilskudd tildelt år:	2014	Tildelt fra:	Fylkesmannen i Finnmark			

Skjøtselsavtale parter:

ANSVAR:

Fylkesmannen i Finnmark ved Miljøvernavdelingen har ansvar for oppfølging og veiledning i tråd med handlingsplanen for slåttemark. Grunneier mfl. kan søke om tilskudd til skjøtsel for gjennomføring av skjøtselsplanen (<https://søknadssenter.miljodirektoratet.no/>).

KILDER

- Alm, T., Alsos, I.G., Bråthen, K.A., Karlsen, S.R., Nilsen, L., Sommersel, G.-A. & Øiesvold, S. 1994. Botaniske undersøkelser av kulturlandskap i Finnmark. 2. Lokalitetsbeskrivelser for Vest-Finnmark. Tromsø, naturvitenskap, nr. 76, 248 s, Tromsø.
- Direktoratet for naturforvaltning 2007. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. DN-håndbok 13, 2. utg. 2006, rev. 2007. www.dirnat.no
- Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12: 1-279.
- Fremstad, E. & Moen, A. (red.) 2001. Truete vegetasjonstyper i Norge. NTNU Vitenskapsmuseet Rapp. Bot. Ser. 2001-4:1-231.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjeldseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Lindgaard, A. & Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.
- Norderhaug 1988. Urterike slåtteenger i Norge, rapport fra forprosjekt. –Økoforskutredning 1988:3.
- Sommersel, G.-A., Arnesen, G., & Kristiansen, G. 2012. Kartlegging av naturtyper i Porsanger kommune, Finnmark fylke. Ecofact rapport 256, 153 s.

Muntlige kilder

Ulf Arne Larsen, grunneier.

ORTOFOTO/KART

Figur 1. Avgrenset slåttemark på Lávkejávri i Porsanger kommune.

BILDER

Figur 2. Marken var nylig slått på befaringen den 28. august 2014. Foto: Linn Eilertsen.

Figur 3. Slåttemarken sett fra øst mot vest. Foto: Linn Eilertsen.